

Mbok'Elengi

JOLIE NGEMI

Vrolijke chaos / Kinshasa by night

Klaas Tindemans

Gezien op 24 september 2025

Stuk, Leuven

Kinshasa bruist, Kinshasa is gewelddadig. *Mbok'Elengi* betekent zoiets als 'plaats van vreugde en extase'. In de gelijknamige voorstelling evoceert choreografe Jolie Ngemi een bewegend beeld van de Congolese hoofdstad. Na de heftige danssolo 'Identity na ngayi', haar zoektocht naar identiteit, waagt ze zich nu aan een groepschoreografie. In haar verbeelding keert Jolie Ngemi terug naar Kinshasa, haar extase en geweld. Vijf dansers bewegen zich in extravagante kostuums (of in bijna niets). Op het einde mogen we meedansen. 'Mbok'Elengi' wil zo iets vertellen over de diepe crisis in Ngemi's land, maar stelt daarvoor iets te graag escapisme in de plaats. Een dubbel gevoel.

30 SEPTEMBER 2025

Hoe geassimileerd iemand ook is, een diaspora blijft een diaspora. En in de diaspora vinden de culturele verwanten elkaar, vaak blindelings. Een gemeenschap in de diaspora huist wel vaker in dezelfde wijk dankzij netwerken én financiële drempels. Matongé, de Congolese wijk in Brussel is nooit gepland als aankomstplek, het gebeurde gewoon. De veranderingen die zich daar de voorbije decennia voordeden, maakten van de wijk een klein Kinshasa, die sommigen als bedreigend en isolationistisch zien, terwijl anderen ze juist als avontuurlijk, levendig en exotisch ervaren. Beide percepties zijn begrijpelijk en legitiem. Ze weerspiegelen de dubbele identiteit van deze kosmopolitische en tegelijk marginale plek.

Matongé weerspiegelt ook de hybriditeit van Kinshasa zelf, van de hoofdstad van de DR Congo (en van Brazzaville, aan de overkant van de rivier). Kinshasa is geen terugkeer in de tijd, niet naar een pre-koloniaal verleden, ook niet naar de koloniale uitbuiting en apartheid. Maar dat verleden van trots én vernedering

heeft wel diepe sporen nagelaten, die nog altijd het zelfbeeld van de *kinois* mee bepalen. Een beeld van 'Kin' vandaag, is een beeld van een radicaal en precair heden, maar gemarkeerd door alle littekens en bloedsporen van de geschiedenis. In de waarneming van de (witte) Belgische toeschouwer is Kinshasa ook Matongé, en omgekeerd.

Dat warrige beeld wil de *kinoise* Jolie Ngemi vertalen naar de dansvloer. Ze doet dat met veel energie. Ngemi studeerde bij P.A.R.T.S. en werkte nadien met o.a. Boris Charmatz en Serge Aymé Coulibaly. De solo 'Identity na n'gay' (2018) toonde hoe haar identiteit (en de twijfels daarover) ontstonden in de danscultuur van Kinshasa. In de volgende solo, 'Nkisi' (2023) had ze het over het verband tussen vrouwelijkheid en wat wij ongenuanceerd 'hekserij' noemen. In 'Mbok'Elengi' nu zien we figuren die zich ergens halverwege het dagelijkse leven en de absurditeit bevinden: de goedlachse vrouw in kleurige kleren, het schoolmeisje in uniform, de haveloze straatverkoper, naast een persoon gehuld in honderden plastic zakjes (of zoiets, hij lijkt op harig monster) en een man verkleed als wandelende koelkast (die open kan, en dan flikkeren er lichtjes).

Kinshasa is een geweldige stad, die beweegt op het ritme van al die energieke lichamen.

Allemaal krijgen ze hun solo-moment, maar steeds meer bewegen ze samen, met veel zweet: het meisje slingert haar rugzak in de zaal, de man verliest plastic zakjes, ze ruilen hun kostuums voor minimale dansoutfits. De bewegingstaal is niet bijster origineel. Ze lijkt soms iets teveel op het verplichte dansoptreden bij een staatsbezoek in Congo – het cliché van 'ze kunnen daar allemaal toch zo goed dansen'. Maar dan wordt het donkerder, het nachtleven barst los, met lust op de rand van geweld. Ook daar nogal routineuze bewegingen, die seks moeten illustreren, erg voor de hand liggend. Het schoolmeisje leest, liggend op de vloer iets voor over de toestand van Congo: overal moordende bendes, een overlevingseconomie, maar toch een minimum aan toekomstperspectief dat hen overeind houdt. Kinshasa is een geweldige stad, die beweegt op het ritme van al die energieke lichamen. Alsof ze zich verontschuldigt voor het slechte imago dat Congo, in Kinshasa én in de diaspora, gekregen heeft. Er is de onvermijdelijke referentie naar Patrice Lumumba, naar een toekomst die ooit beloofd is, maar ze verzoenen zich ook met het chaotische heden.

Na het ruige beeld van de nacht in Kinshasa, komen de inwoners weer aan de oppervlakte, ze hernemen grotendeels de routine van de drukte, tot ze verdwijnen en zich weer verkleden. De levende koelkast had zich voordien niet omgekleed, maar nu laat de man erachter zich zien. Ze trekken extravagante kostuums aan, zeer chic, zeer kleurrijk, als een superlatief van de befaamde *sapeurs*, de leden van de *Société d'Ambianceurs et de Personnes Élégantes* (SAPE dus). Deze enigszins subversieve cultuur van overdreven *lifestyle* typeert een jongere generatie die zich zowel in Kinshasa als in de diaspora als het ware uitbundig tentoon stelt. Ze dragen hun merkkledij soms omgekeerd, om het merk in hun kraag (Gucci, Prada, noem maar op) zo duidelijk mogelijk te tonen, ook al zijn de meeste kostuums piratenversies van de al te dure originelen. In de (post)koloniale cultuur, in verschillende Afrikaanse landen, nemen *locals* vaak de meest opzichtige aspecten van de kolonisatoren over, ze parodiëren die ijdelheid, vervangen die door hun eigen ijdelheid, of gebruiken die om er allerlei spirituele rituelen mee uit te voeren – een smeltkroes van de eigen en de opgelegde esthetische (en religieuze) normen.

In ‘Mbok’Elengi’ blijft de SAPE nogal aan de oppervlakte: geen schuimbekkende trance als in ‘Les maîtres fous’ (1955) van Jean Rouch. In deze iconische documentaire over de Haouka-secte in Accra, verkleden arme en minder arme burgers zich op carnavaleske wijze als Engelse kolonisatoren, terwijl ze in een hevige trance gaan, tot ze bijten in rauw vlees. Hier daarentegen blijven de lichaamsbewegingen onder controle, soms wel bruusk, maar nooit gevaarlijk. Naar het einde toe nodigen Jolie Mgemi en haar dansers het publiek uit om mee te dansen op de *ndombolo* van Rokia Bamba – dé Brusselse DJ van de diaspora, en voluit *gender blender*. Ze speelt niet *live* op de scène, maar ze stuurt het geheel, met onverwachte ritmische wendingen, die de dansers dwingen zich aan te passen.

Dansende gordijnen, dansende huizen in de stad. Feest, zonder incidenten.

Het publiek gaat er gewillig in mee, al zal de zachte dwang (of sociale druk) op de eerste drie rijen wel een rol gespeeld hebben. In het tweede deel, na de duisternis dus, is ook het decor (Gaëlle Cherix) gaan meespelen. Tegen de correcte regels over zichtlijnen in, heeft men er bonte doeken aan de trekken gehangen. Die onttrekken delen van het podium aan het zicht. Soms wordt ook op die plekken gedanst, zeker door de vrijwilligers: weinig toeschouwers zien dit, zoals we op straat ook niet alles zien wat er achter donkere hoeken gebeurt. Die muren van textiel worden af en toe opgetrokken en even snel neergelaten: dansende gordijnen, dansende huizen in de stad. Feest, zonder incidenten. De rest van de zaal applaudisseert ritmisch.

Maar zo blijft het beeld dat Ngemi van het leven in een overbevolkte, onveilige en desondanks bruisende stad wil geven aan de oppervlakte. Dan heb ik nog niet gehad over dat gênante Tiktok-achtig filmpje, waarin een plaatselijke *influencer* ons uitnodigt om de negatieve *vibes* te vergeten. De dansers zijn ervoor gaan zitten, maar ik wil niet geloven dat ze dit zomaar pikken. Het maakt de voorzichtig klagende toon in hun lichaamstaal binnen de seconde irrelevant. De scherpte is dan puur vormelijk, het vertelt mij niets over maatschappelijke onmacht. De stap van de queeste in haar eigen ziel, naar een collectieve beleving, die stap is bij Jolie Ngemi niet met volle overtuiging gezet.